

mem els de la vila, qui l'animarà? Mirin: jo, vell i tot, *trec faves d'olla*, NOLLER (*Vilaniu*, 132.1f.). *Treure comptes* 'fer càlculs crematístics': «I Mercuri, en la Borsa, que és són temple, / embadalit aguaita com Cupido, / ja sense bena als ulls, *treu sempre comptes*», JqBartrina (*Epístola*, v. 97).

Traure cap, en sentit locatiu, sobretot s'ha descabdellat i afermat molt en el País Val.: té el valor de 'tenir sortida, mostrar pas obert', en particular *treure cap un carrer*; amb extensió proverbial a la idea de 'tenir èxit', així es diu que no convé «ficar-se en camises d'onze vares y en carrer que no *trau cap*», MGadea (*T. del Xè I*, 388); «un carrer que no *traia cap*» Vall d'Uixó «el carrer de Poma i el de Sant Vicent són dos carrers que no *trauen cap*» Albaida; molts dels tals carrers duen (justament per això) el nom de *Carrer de la Taleca* (p. ex. a Castelló de Rugat), que ve a ser el mateix que l'internacional *cul de sac*: tinc anotada aquesta expressió en deu localitats que van des del Millars fins a La Font de la Figuera, Serres d'Alcoi i Vallidigna (però crec que és de tot el País: aquelles, més Pobla de Vallbona, Alcúdia de Crespins, Agullent, Benilloba, Bèlgida, Simat) 1962-3. Deu ser un idiotisme mallorquí amb ampliació d'això amb un sentit com 'de mal borràs, per mal camí, camps a través': «se toparen --- i *treu cap treu mala*; saltant marges i cercant dreceres, s'encaminaren a Sa Torra» (Coloma Rosselló, *Valldemossines*, 50.7f.); potser a base de 'si no *treu cap*, (en) mala (hora)'.

Tot, usos locals moderns. Però en puc assenyalar un antecedent medieval ben lluny d'allà: «farà la ximanella lissa qui ha de *treure* [sic] *cap* al terrat» ross. 1533 (*InvLC*, s. v. *llis*), on es podria tractar de la mateixa expressió girada pel revés de la medalla 'tenir sortida a'; però també pot ser que no s'hi lligui gaire més que en termes etimològics: 'treure el cap' tornant-se expressió estereotipada partint del sentit corpori del 'cap' esdevenia 'mirar cap a un lloc', 'donar-hi sortida'.

Un altre antecedent antic, i més raí, és *ésser sense cap* aplicat a la mateixa cosa: les dones són comparades per JRoig a una madeixa «sens centener / e joc de flexa / per cego fet / --- / sens *cap*, *carrer*, / o atzucac / ---» (*Spill*, 7806): la semblança aquí és més gran per l'aplicació concreta al carrer; allà per la combinació amb *treure*: hi deu haver contribució d'una i altra banda.

Altres dades que il·lustren l'ús val. Comencem per desenganyar l'error d'alguns que alleguen que el nostre mot és menys viu allà que en el Princ.: s'hi evita l'ús (verament poc propi) com a sinònim de 'llevar', però en els altres se sent igualment que en el Nord: «*traure* la 'nruna del pou» Torís, «un terror és un paratge que en *trauen* terra» Patraix; 'treure' amb matís acostant-se a l'arcaic d'estirar': «una fonteta *cavallera* vol dir que no la *trau* el motor» (Barxeta, 1962); *traure el capell el cuc*: «i després *tréen* el capell de seda ---» (impf. 6) Alberic (1962). Molt limitat i digne d'ènergica condemnació és l'ús de *traure* amb el valor del cast. *traer*, que no he sentit mai en cap terra

de la nostra llengua, més que al cim de la Ribera Alta, arran del límit lingüístic, algú de Sumacàrcer; són coneguts aquests casos d'interpenetració fronterera: car de l'altre costat del límit lingüístic usen el cast. *traer* amb sign. de *sacar*, cat. 'treure': «*sierra* la puerta y *trae* la *clau*» atribueixen a la gent d'Anna; i que a Sumacàrcer mateix saben dir-ho bé ens ho mostren uns versets festius, d'ironia local, cantats en el poble, en pronúncia a l'antiga: «*kaiçé una véla n lo riu / si no* 10 *la trauen s'auçéga / ...*» (1962).

De Menorca són típiques dues accs. que citem en cobles de la vellura insular, 'produir, donar de si': «Sant Isidro 's un bon lloc, / Binissermenya, també; / i Sant Antoni *treu* poc / per viure-hi un amitjer», 15 Camps Merc. (*Folk. Men.* 1, 114). Entre aquesta noció i la d'«escaure, quedar bé»: «Som pobre perquè som pobre, / i de pobre vaig vestit; / me *treu* tant aquesta roba, / com es domàs an es ric»; «sa meva dòna no 'm *treu*: / l'he de baratar de casta: / cada vegada que pasta / fa nou pans, i ne deu deù», Camps Merc. (*Folk. Men.* 1, 114, 90, 108).

Treure en el parlar nàutic ha tingut sempre l'ús absolut del contrari de 'varar', o sigui 'sortir la nau de la mar'. És del català de sempre, ja en parts antigues del *Consolat de Mar*: «qui pendrà, o logarà, vasos o àrguens, a ops de sa nau o de son leny a *traure* o a varar», *Consolat*, § 188 (Pard., p. 216); «dos timons de galeres --- 16 vasos de fusta per varar --- dues talles grosses, ab dues poliges sens metalls, de *traure* o barar». Inv. de les Drassanes, a. 1489 (Moliné, ed. del *Consolat*, p. 369). Notem bé que aquest ús té avui construcció intransitiva, mentre que *varar* pot ser en català tr. i intr.: *la barca ha tret*, *les barques van a treure a tal platja*.

S'observa que l'ús absolut amb aquest valor no pertany gaire al llenguatge comú (força menys que el de *varar*): així Onofre Pou (com ho faria ara una persona de Lleida o Girona i fins de Barcelona, València etc.) ho usa amb complement, com ja ho practicava OPou: «els corrons per *traure* los vaxells: *phalanga*, *palanga*, *cylindrus*», «avarar les naus: *traure* les naus de la aygua: subducere naves» (*TbPu.*, 71, 73). En canvi són de l'ús comú a StPolM, Blanes, l'Escala, la Barceloneta, i també de Mall. etc. —mentre es tracti de pobles amb vida més marinera que terrassana, o no menys— frases com (p. ex. parlant de la pesca diària): «quan *treguin*, ja veurem si avui n'hi ha...» (de pops, p. ex.); «varar raí, *treure* és el que em fa por, amb aquest tràngol» [1914 ---] etc.: «a la Cala des Conís no sols hi van bots sinó que també hi *treuen* barques» Port d'Andratx (1964).

Per a *treure* 'assemblar-se' i per a *treure* 'artigar', V. als DERIV., *retreure* i *treta*.

DERIV.: Una qüestió general, que alhora afecta la història del pas de *traure* a *treure*, és la del que passa, quant a aquesta vocal, en els derivats de *traure*, formats amb prefix, en el que es refereix a l'ús en cat. central, ross. i balear; no hi ha qüestió per als val. i cat. occid., és clar, així com fóra condemnable criticar-los gens perquè mantinguin a pertot i és ben raonable